

A kriminálpedagógia bemutatkozása

Ruzsonyi Péter*

DOI: 10.21549/NTNY.32.2021.1.1

A kriminálpedagógia elméletének és gyakorlatának kontinensünkön megközelítően 130 éves múltja van, azonban létezéséről a neveléstudomány a mai napig alig vesz tudomást. Jelen tanulmányban – elsősorban rendszerelméleti megközelítéssel – azt kívánom bizonyítani, hogy a kriminálpedagógia mint speciális neveléstudományi terület ma is létezik, valamint létezésének van gyakorlati létjogosultsága is: alapvető rendszerszervezési elvként működhethet a büntetés-végrehajtási intézetek, és a fogvatartottak mindennapi életének megszervezésekor. Megállapításaim és következtetésem 37 évnyi kriminálpedagógiai kutatómunka eredményeire épülnek, melyek során szakirodalom- és dokumentumelemzést, nevelési programok tervezését, 193 büntetés-végrehajtási intézetben terepkutatást és dokumentumfilm-készítést végeztem, valamint 21 éve oktatok kriminálpedagógiát. A kutatási eredmények alapján bizonyítottnak látom, hogy nem csak létezik a kriminálpedagógia, hanem szerepe napjainkban jelentősen felértékelődhet, mivel a szabadultak visszaesésének csökkentése érdekében számos országban keresik a büntetés-végrehajtás számára az új eljárásokat és megoldási módokat. Fontosnak tartom ugyanakkor hangsúlyozni, hogy a kriminálpedagógia soha nem volt, és ma sem csodaszor, azonban – mint alkalmazott tudományterület – képes és kész hozzájárulni a fogvatartottak eredményes reintegrációját elősegítő eljárásmodok kidolgozásához. A tanulmány elkészítését továbbá az a szándékom is inspirálta, hogy a neveléstudomány szakemberei, oktatói és kutatói, valamint a pedagógia szakos- és doktori hallgatók naprakész tájékoztatást kapjanak a kriminálpedagógia jelenlegi legmodernebb elméletéről, valamint a tudományterület felhasználásának elvi lehetőségeiről.

Kulcsszavak: kriminálpedagógia, fogvatartott, büntetés, konstruktív életvezetés, személyiségtérkép, reintegráció

„Ethikai szükségnek tekintem, hogy minden bűn vegye büntetését is, hogy érezhetővé váljék a büntetésre nézve a szabadság vesztese, de a büntetés megtorló voltával párosuljon a javító, nevelő hatás is, és mind e szempontokból kiindulva a börtönt pedagógiai intézetnek tekintem...”.

(Staub Móricz,¹ 1891, p. 251)

A kriminálpedagógiai nézetek megjelenése és hatása a büntetések gyakorlatára

A kriminálpedagógiai nézetek a hazai büntetés-végrehajtásban viszonylag korán, a 19. század legvégén jelentek meg. Ebben az időszakban az elítéltek fogvatartásának gyakorlata fokozatosan felzárkózott a nyugat-európai

* Dékán, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, e-mail: ruzsonyi.peter@uni-nke.hu

1. Staub Móricz: a Budapesti Rabsegélyező Egyesület alapító tagja, tanár. Hazánkban ő volt az első, aki a börtönökre pedagógiai intézetként tekintett; aki képes volt egyensúlyt teremteni a büntetés megtorló jellegének változatlan érvényre juttatása és a nevelő, javító törekvések hangsúlyos érvényre juttatása között.

országok szintjére. Az igazságügyi kormányzat kiemelt figyelmet fordított a börtönök építésére és a börtönkörművények fejlesztésére. Témánk szempontjából a legjelentősebb fejlődés mégis a börtönügyi gondolkodás tudománnyá érése; a „nevelésgondolat” térnyerése, majd a „bűnügyi pedagógia” megjelenése és megerősödése volt. A kriminálpedagógia európai sodorvonalába kerülésünk jelentős részben kiemelkedő gyakorlati és elméleti szakembereinknek és tudósainknak (Ranschburg Pál, Nagy László, Kármán Elemér, Finkey Ferenc) köszönhető. A 20. század fordulójára nagyon komoly – több viszonylatban nemzetközi szintű – eredmények születtek a hazai börtönügy területén. A deviáns, a társadalom számára nemkívánatos irányba fejlődő gyermek- és fiatalokkal szembeni preventív fellépés a századelő haladó intézkedései közé sorolható. Ez a folyamat a klasszikus tanokkal történő szembefordulásban csúcsonyult ki, amely lehetővé tette, hogy a büntetés hagyományos – megtorlásra irányuló – formáinak helyébe a tettes jövőbeli magatartásának determinálására alkalmas kriminálpedagógiai tartalmú jogkövetkezmények lépjenek (Ruzsonyi, 2001).

A „bűnügyi neveléstudomány” fogalmának és tartalmának akadémiai szintű elfogadtatására először Finkey Ferenc tett kísérletet. A Magyar Tudományos Akadémiának írt dolgozatában így fogalmaz: „... a büntetés problémáinak, melyek gyakorlatilag a legnagyobb horderejűek, egészen önálló tudományt kell szentelni, s megszületett a XIX. század folyamán a büntetéstan (*poenologia, science pénitentiaire, science of ponology*), amely a büntetés fogalmát, annak tartalmát, célját, a büntetési rendszer történeti kifejlődését, mai állását s a büntetésvégrehajtás alapelveit és részleteit öleli fel. A német szakirodalom a »büntetéstan« elnevezés helyett a »börtönügyi tudomány« (*Gefängniswissenschaft*), vagy »börtönisme« (*Gefängniskunde*) kifejezéssel látta el ezt az új büntetőjogi tudományt.” (Finkey, 1922, pp. 2-3). Kezdetben tehát a pönológiát – még szakmai körökben is – kizárólag büntetőjogi tudományként értelmezték. Finkey a fogalomértelmező és tisztázó gondolatait ugyanakkor a következőképpen folytatja: „A legutóbbi években azonban ismét egy új s csakhamar népszerűvé vált elnevezés kélt szárnyra, amely versenyezni látszik a büntetéstan szavával és fogalmával. Ez a »bűnügyi neveléstudomány« vagy »bűnügyi neveléstan« (*Kriminalpädagogik*), amely ugyan első sorban a fiatalok bűnelkövetőire ma uralkodó vezérelvnek, a javító-nevelésnek vagy egyszerűen a nevelésnek a büntetőjogi és bűnügypolitikai jelentőségét akarja kifejezésre juttatni és igazolni, végeredményben azonban azzal a követeléssel lép fel, hogy az eddigi büntetéstant, mely a megtorlás és a bűnhődés fogalmain nyugszik, helyettesítse s a büntetés legfőbb céljává a nevelést vívja ki, nemcsak a fiatalkorú, de a felnőtt büntetésekre nézve is.” (Finkey, 1922, p. 3). Finkey álláspontja mérföldkő a kriminálpedagógia fejlődésének történetében.

A nevelés primátusának hangsúlyozása a gyakorlat számára egyértelmű irányt mutatott, de az elmélet átültetése a gyakorlatba hosszabb időt igényelt volna. A prosperáló polgári jólét állapota azonban nem tartott sokáig. A gazdasági nehézségek felerősödése, az első világháború, majd a Tanácsköztársaság, a vörösteror, fehérterror, az elszabaduló infláció, majd a trianoni békediktátum szinte feldolgozhatatlan traumát okozott az élet minden területén. A trianoni paktum elfogadását követő időszakban a hazai börtönviszonyok fejlődése – és ettől elválaszthatatlanul a kriminálpedagógia korábbi térnyerése – azonnal megtorpant. Ennek egyik oka az uralkodó politikai elit elutasító hozzáállása volt minden olyan kezdeményezéshez, amit korábban felkarolt a Tanácsköztársaság. A legkiemelkedőbb kriminálpedagógusok pedig nemcsak elkötelezték magukat a Tanácsköztársaság mellett, hanem szerepet is vállaltak a börtönügy fejlesztésének területén, mivel célkitűzéseik megvalósítására ebben a keretrendszerben láttak lehetőséget. Sajnálatos, hogy a korszak aktuálpolitikája minden vonatkozásban felülírta a szakmai értékeket, holott „a hosszú háború és a forradalmak vérvesztéseit elszenvedő Magyarországnak soha nagyobb szüksége nem lett volna a deviáns, önhibájukon kívül lejtőre csúszott gyermek- és fiatalok mentésére összefogni, mint a húszas évek elején.” (Barsi, 1996, p. 104).

A börtönügy a két világháború között az igazságszolgáltatás perifériájára szorult, anyagi és szellemi támogatása a korábbi évtizedekhez viszonyítva tragikusan visszaesett. A zártintézetek költségvetési támogatása folyamatosan csökkent, aminek következtében új, nagyszabású, szellemiséget szolgáló beruházásra, de ugyanígy a megfelelő személyi feltételek kialakítására az állam már nem volt képes (Lőrincz, 2019). A két világháború között a lényegében maradékelven finanszírozott büntetés-végrehajtás elszürkült, a kriminálpedagógia szellemi-elméleti művelése megszakadt, a kidolgozott módszerek gyakorlati alkalmazásának pedig megszűntek a feltételei. Mindezek következtében honi büntető törvényhozásunk a megfelelő tárgyi és szellemi feltételek híján – évtizedeken keresztül – az ártalmatlanná tételt, a fizikai elszigetelést és az elrettentést szolgálta. Az elmélet síkján lemaradásunk a polgári társadalmak kriminálpedagógiai irányzataitól akkor vált igazán jelentőssé, amikor a II. világháborút követően hazánk is – mint a keleti blokk többi kommunista rezsimjének nevelésügyi döntéshozói – Anton Szemjonovics Makarenko elméleti és gyakorlati munkásságának elkötelezett híveivé váltak. Sajnálatosan Makarenko egyik tételmondata – „A törvénysértők nevelése lényegében nem különálló feladat, nem különbözik alapvetően más normális gyermekek nevelésétől...” (Makarenko, 1955, p. 325), tehát nincs szükség semmiféle „speciális nevelésre” – dogmává merevedve hosszú évtizedeken keresztül alapjaiban kérdőjelezte meg a kriminálpedagógia mint „speciális nevelés” létjogosultságát, és rányomta a bélyegét a nevelési törekvések elméletére és gyakorlatára (Ruzsonyi, 2014). Ez a megközelítés bizonyos vonatkozásban még ma is – hat és fél évtized távlatából – érzeteti negatív hatását.

Hazánkban egészen az 1970-es évek végéig kellett várni arra, hogy a kriminálpedagógia felébredjen hosszú tetszhalálából. Ezt a folyamatot nagyban elősegítette, hogy a '70-es évek legelején jelentős generációváltás történt a büntetés-végrehajtás személyi állományában, és ezzel egy időben fogalmazódott meg az igény a korábbinál jóval felkészültebb tiszti és tiszthelyettesi generáció szolgálatba állítására. Ennek az új nemzedéknek a szakmai felkészültsége már lehetővé tette, hogy a hazai börtönügy fokozatosan megszabaduljon ideológiai terheitől, és figyelmét a reálisan megoldható ellentmondásokra és problémákra irányítsa. A folyamat fontos állomása volt a humán segéderők: a pedagógusok, a pszichológusok és a kriminálpedagógiával foglalkozó szakemberek szélesedő bevonása, a börtönügy tudományos kutatásának megkezdése. A büntetés-végrehajtás a társadalmi visszailleszkedés elősegítését és a személyiségformálást tűzte zászlajára (Ruzsonyi, 1998).

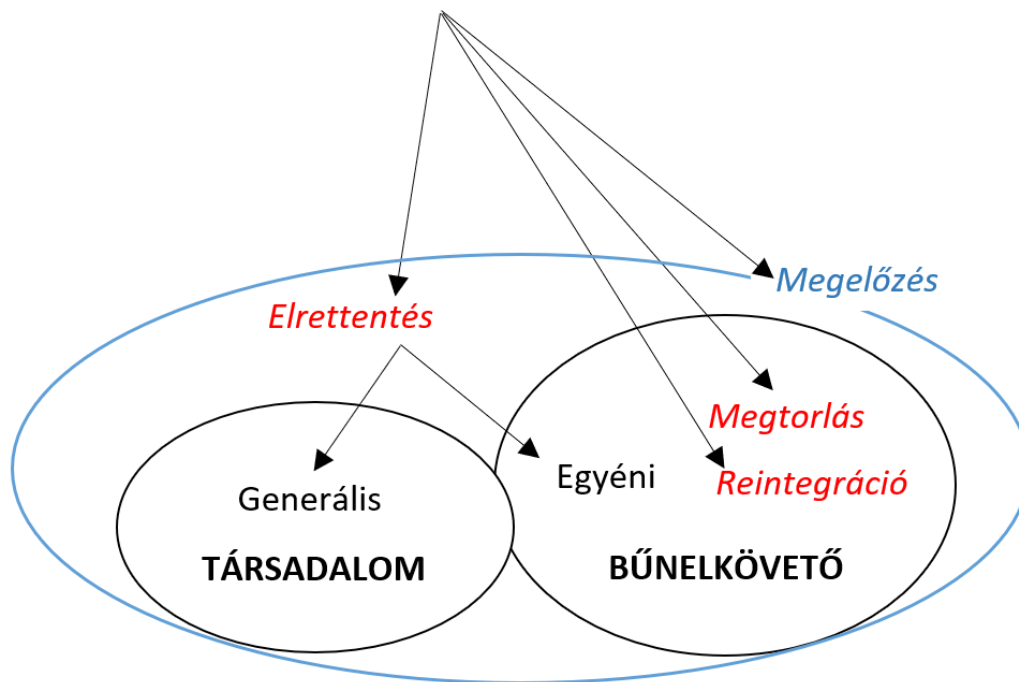
A szabadságvesztés büntetés célrendszerének változása

A büntetés az emberiség történelmének kezdetétől létezik. „Lényegi eleme; hogy a bűnt elkövetőt hátrányos helyzetbe hozza, rosszabb és kellemetlenebb körülmények közé juttatja, mint ahol eddig volt.” (Mezey, 2010, p. 37). A büntetési célok között évezredekig kizárólag a megtorlás és az elrettentés szerepelt. A bűnelkövető „megjavításának” célként történő meghatározását a szabadságelvonás büntetés bevezetése teremtette meg.

Hacker Ervin több mint száz évvel ezelőtt fogalmazta meg erre vonatkozó tételét, miszerint a szabadságvesztés büntetés az újkor találmánya, s a büntetési rendszerekben elfoglalt kiváltságos helye az utolsó négy évszázad történeti fejlődésének az eredménye. Emlékeztet arra, hogy a középkorban a halálbüntetés és a testi büntetések képezték a legfontosabb büntetési eszközt, és csak a 17. századtól kezdve léptek a szabadságvesztés büntetések lassan-lassan előtérbe, és váltak mindinkább a büntetési rendszereknek legfontosabb alkotórészeivé, azt lehetne mondani gerincévé (Hacker, 1918). Hozzá kell azonban tennünk, hogy az első időszakban a szabadságvesztésre úgy tekintettek, mint ami a halálbüntetések, a testcsonkítások, a megszégyenítő büntetések helyébe lépett, tehát azoknál sokkal humánusabb nem lehetett – és nem is volt (Ruzsonyi, 2018).

Hosszú fejlődési folyamat vezetett el a fogvatartottak társadalomba történő visszavezetése polgári felfogásának térnyeréséig, melynek lényege, hogy a börtönből szabadulótól a társadalmi normák tudomásulvételét és

az alkalmazkodást várta el. Ez a megközelítés új helyzet elé állította a büntetés-végrehajtást. Már nem (csak) a sanyargatás és a lehető legbiztonságosabb őrzés volt a feladata, hanem a javításhoz vezető nevelés (lelki gondozás és szakmai oktatás), és az azt szolgáló munkáltatás megszervezése és működtetése is (Kabódi & Mezey, 2003). A modern büntetés célrendszerét Hacker fogalmazta meg először: „a büntetés célja pedig a megtorlás, az elrettentés, a megjavítás és a megelőzés.” (Hacker, 1918, p. 6). A szerző zsenialitását jelzi, hogy definíciója a mai napig időtálló, mindössze a „megjavítás” kifejezést kell „reintegrációra” cserélni.

1. ábra: A szabadságvesztés büntetés modern célrendszere (saját szerkesztés)

Ma a világ büntetés-végrehajtására generálisan igaz, hogy törvényi szinten a fogvatartottak eredményes reintegrációjának elősegítését határozzák meg elérendő célként. Az egyes korrekciós nevelési rendszerek végrehajtási típusai (Represszív,- Intervenciós,- Neo-treatment szankciórendszer) mindegyikében megtalálható reintegrációs törekvés, bár egymástól jelentősen eltérő mértékben (Ruzsonyi, 2003).

Könnyen belátható ugyanakkor, hogy a reintegrációs cél csak akkor érhető el, ha (1) létezik tudományosan megalapozott elmélet, és (2) rendelkezésre áll az erre az elméletre épülő működőképes és hatékony tevékenységrendszer. Szakmai állásponantom szerint a kriminálpedagógia lehet az a tudományterület, amely képes és kész megfelelő elméleti alapokat nyújtani, ugyanakkor rendszerszervezési alapelvként működni.

Kriminálpedagógia mint tudományterület

A kriminálpedagógia fogalma a német nyelvterületen ismert² – bár rendkívül szűk körben használatos –, az angol nyelv azonban egyáltalán nem ismeri azt a terminus technicust, így természetesen a kriminálpedagógia tudományrendszeri elhelyezkedése is ismeretlen az angol nyelvterületen élő és alkotó szakemberek számára.

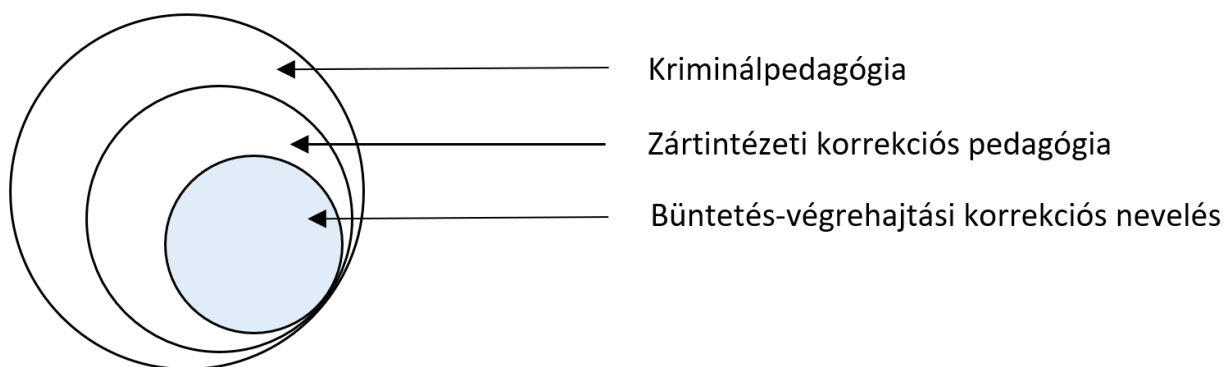
2. Kriminálpädagogik: pedagogía, amely a börtönökben zajló újra szocializációra összpontosít; kriminalisztikai pedagogía. <https://www.duden.de/rechtschreibung/Kriminalpaedagogik>

Talán nem túlzott optimizmus azt remélni, hogy a hazai szakirodalmat követők számára ismert a kriminálpedagógia létezése, azonban a közös gondolkodás elősegítése és a félreértések elkerülése érdekében fontosnak tartom ennek a szakkifejezésnek az egyértelmű meghatározását.

A kriminálpedagógia definíciója

„A kriminálpedagógia a neveléstudomány speciális ága, amely a kriminalitás veszélyének kitett személyek, az antiszociális cselekményeket elkövető emberek, a bűnelkövetők, különösen a végrehajtandó szabadságvesztésre, javítóintézeti elhelyezésre ítélt személyiségformálásával, korrekciós nevelésével, reszocializációjával és reintegrációjával foglalkozik. A pedagógiai eljárás során a kognitív és a szociális képességek egymással összehangolt fejlesztésére törekszik. Elsődleges célja a konstruktív életvezetés³ megalapozása.” (Ruzsonyi, 2009, p. 304).

Hangsúlyoznunk kell ugyanakkor, hogy a kriminálpedagógia önmagában nem osztatlan tudományterület, hanem tovább tagolódik a zártintézeti korrekciós pedagógiára, amelynek legfontosabb ága a büntetés-végrehajtási korrekciós nevelés.

2. ábra: A kriminálpedagógia belső tagolódása (saját szerkesztés)

A zártintézeti korrekciós nevelés generális jellemzője, hogy külső kényszer következményeként (preventív intézkedés, bírói ítélet, kötelezően előírt viselkedési szabályok) jön létre a pedagógia helyzet, amelyből a nevelési folyamat alanyai képtelenek következmények nélkül teljes egészében kilépni. A zártintézeti jelleg nem biztonsági kategóriát jelent tehát, inkább arra a presszióra utal, amely az érintettek egyes állampolgári jogait kisebb-nagyobb mértékben korlátozza (szabad mozgás, tartózkodási hely megválasztása, szólásszabadság, egyesülési jog stb.), illetve az alapvető szükségletek egy részének (például szexualitás) kielégítését teszi lehetetlenné vagy nehezkessé. A zártintézeti korrekciós nevelést megvalósító intézményrendszer az alternatív ambuláns formától a félnyitott intézeteken át egészen a zárt fegyházig terjed.

A büntetés-végrehajtási korrekciós nevelés célja a konstruktív életvezetés megalapozásának elősegítése a bűnelkövetők körében, azaz olyan büntetés-végrehajtási reintegrációs eljárás kidolgozása, amely társadalmilag elfogadott, de egyénileg is eredményes magatartás- és tevékenységformák kialakítására, valamint a már meglévő pozitív tulajdonságok és viszonyulási formák tudatosítására és elmélyítésére irányul. Ennek érdekében vizsgálja a kriminalizáló

3. Konstruktív életvezetésen olyan életvitelt értünk, amely szociálisan értékes, de egyénileg is eredményes (Bábosik, 2004, p. 13).

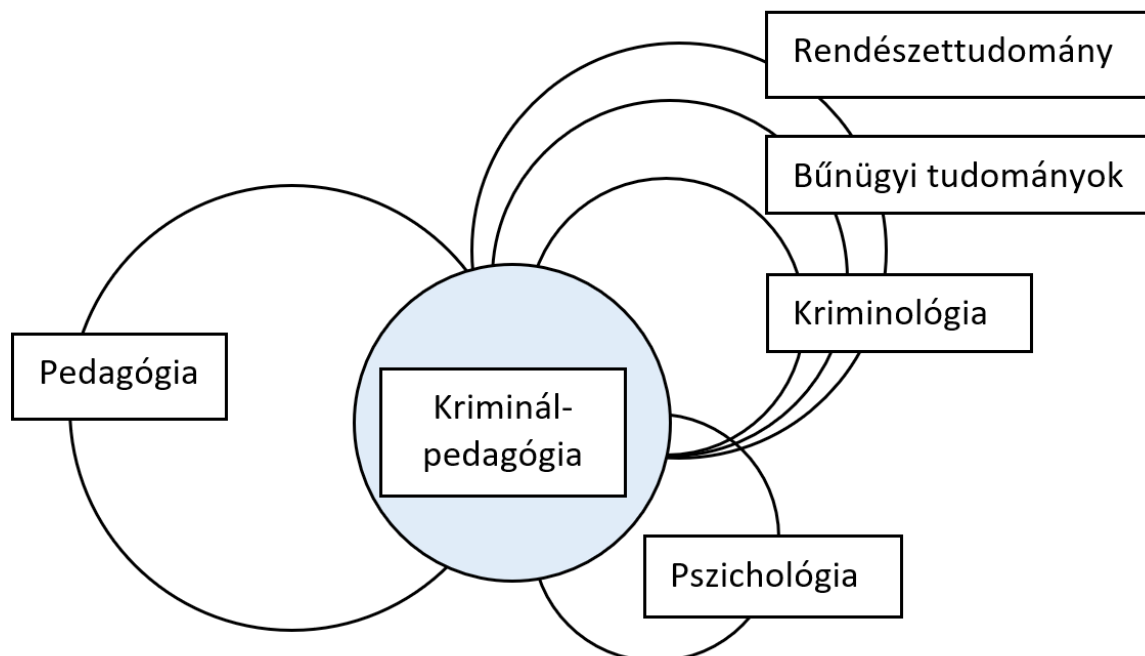
dás folyamatának pedagógiailag megragadható csomópontjait. Szakmódszertana felhasználásával részt vállal a prevencióban és a rehabilitációban. Alkalmazására elsődlegesen (zárt)intézeti körülmények között kerül sor, de – preventív céllal – kiterjedhet a veszélyeztetett (élet)helyzetben lévő, illetve antiszociális magatartást tanúsító fiatalok és felnőttek intézeten kívül szervezett segítő programjaira, illetve az utógondozásra is.

A büntetés-végrehajtási korrekciós nevelés alapvetően nem gyógyító jellegű, hanem a résztvevők együttműködési szándékára alapozott korrigáló és fejlesztő pedagógiai program. A nevelésbe bevontak személyisége ugyan jellemzően sérült, esetleg szélsőségesen kialakulatlan, de alapvetően mentálisan egészséges emberek, akik képesek dönteni, ugyanakkor felelősek tetteikért.

A büntetés-végrehajtási korrekciós nevelés az általános pedagógiától markánsan különbözik: a nevelési folyamat alanyaiban, a pedagógiai szituációban és körülményekben, valamint az alkalmazott módszerekben. A személyiségformálás olyan feltételét igyekszik megteremteni, amely az elítéltek önkéntes együttműködésén és döntési felelősségén alapszik, tiszteletben tartja a fogvatartottak szuverenitását és önbecsülését, valamint kerüli az intim térbe való indokolatlan mértékű beavatkozást.

A kriminálpedagógia tudományrendszertani elhelyezése

A pedagógia multidiszciplináris tudomány, amely nem egyszerűen átveszi a segédtudományok adatait, elveit, törvényszerűségeit, hanem integrálja, alkalmazza azokat mind elméleti következtetéseiben, mind gyakorlati, metodológiai megoldásaiban. Dinamikus jellegéből következően a pedagógia egy-egy részterületére vonatkozóan különböző pedagógiai ágak jönnek létre – és ilyen a kriminálpedagógia is. Ezekre jellemző, hogy vizsgálódásuk kiterjed más tudományterületek problematikájára is speciális szempontok alapján, ami biztosítja az adott kérdés sokoldalú feltárását (Ruzsonyi, 2009).

3. ábra: A kriminálpedagógia tudományrendszertani helye (saját szerkesztés)

A kriminálpedagógia – mint a neveléstudomány egyik alkalmazott ága – olyan interdiszciplináris tudományterület, amely legszorosabb kapcsolatban a pedagógiával áll, ugyanakkor speciális jellegéből adódóan (a nevelési folyamat alanyainak jellemzői: szocializációs hiányok és torzulások, pszichológiai deficitek, kognitív problémák, kriminális pályafutás, az együttműködési szándék hiánya stb.) nélkülözhetetlen a neveléstudomány törvényszerűségein túl elsősorban a pszichológia megállapításainak figyelembevétele a saját, egyedi szemléletmódjának és tevékenységrendszerének kidolgozása során. A kriminálpedagógia önálló arculatát az is meghatározza, hogy szervesen illeszkedik a rendészettudományok rendszerébe is, hiszen a nevelési folyamat alanyai többségükben bűnelkövetők.

Kriminálpedagógia és személyiségformálás

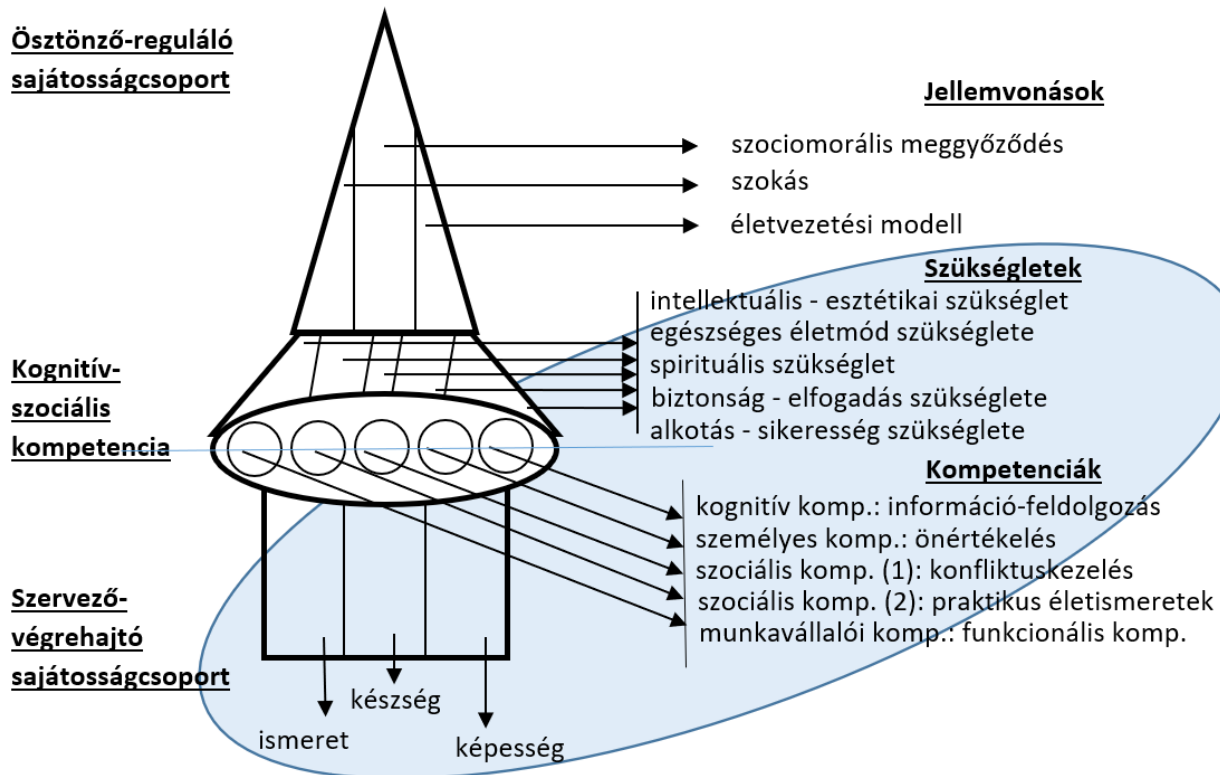

A kriminálpedagógia elsődleges célja – ahogy azt már a fogalom definíciójában meghatároztuk – a konstruktív életvezetés megalapozása. Ez a folyamat kizárólag az érintettek személyiségformálása útján valósulhat meg. Az eredményes személyiségformáláshoz ugyanakkor elengedhetetlen a tudatos pedagógiai hatásszervezés, aminek feltétele a szakterület-orientált emberkép megalkotása. Eckhard Meinberg szavaival élve: „az emberkép a nevelés szempontjából ugyan nem minden, de emberkép nélkül nincs semmi” (Meinberg, 1988, p. 318).

Kriminálpedagógiai személyiségtérkép

A kriminálpedagógia eljárás- és eszközrendszerével végzendő magatartás- és tevékenységformálás nem képzelhető el a személyiségformálás keretrendszerének meghatározása, azaz a személyiség lehető legrészletezőbb személyiségtérképének elkészítése nélkül. Ez teszi lehetővé – többek között – az érintettek önkéntes és aktív részvételét megalapozó motivációs rendszer kialakítását, ami alapfeltétele a tudatosan alkalmazott és szakszerű kriminálpedagógiai munka megkezdésének.

4. ábra: Kriminálpedagógiai személyiségtérkép (saját szerkesztés)

Az általam kidolgozott kriminálpedagógiai személyiségtérkép valamennyi elemének szakszerű és egymással összehangolt fejlesztése természetesen kívánatos lenne, azonban a zártintézeti viszonyok, a börtönkörülmények, a függelmi viszonyok, valamint a fogvatartottak együttműködési szándékának hiánya jelenleg nem teszi lehetővé a mindenre kiterjedő pedagógiai ráhatás megvalósítását. Jelenleg a fogvatartottak kezelése során a 4. ábrán kék ellipszissel jelölt terület (ki)alakítására, formálására kell a legnagyobb hangsúlyt fektetni, mivel a szükségletrendszer és a kompetenciák fejlesztésétől várhatunk hosszútávú eredményt, és aktuálisan erre nyílik reális esélyünk.

A neveléstudomány számára evidencia, hogy jó hatásfokú, sikeres és maradandó nevelési-, fejlesztő-formáló hatásszervezési és tevékenység-szervezési eljárások, modellek, megoldásmódok kialakítása csak a szükségletrendszer adekvát elemeire építve, vagyis motivációs hatással összekapcsolva lehetséges (Réthy, 1997). Ez a kriminálpedagógiára fokozottan igaz, hiszen a személyiségfejlesztés és/vagy személyiségkorrekció alanyai erőteljesen érdekvezéreltek, világlátásuk jellemzően egoisztikus. A nevelési folyamat elején szinte kizárólag a meglévő pozitív szükségleteikre alapozva lehet együttműködést kialakítani az érintettekkel. A fogvatartottak kompetenciái is jelentős fejlesztést igényelnek, hiszen meghatározó többségük esetében az önértékelés sérült, a világból érkező információk feldolgozása a kognitív képességeik színvonala miatt korlátozott. A legnagyobb problémát tipikusan az erőszakra alapuló konfliktuskezelési módjuk jelenti. Mai világunkban az önálló életvezetés elképzelhetetlen munkavégzés nélkül, így a munkavállalói kompetenciák fejlesztése is nélkülözhetetlen. Jelenleg a konstruktív életvezetés megalapozása és az eredményes reintegráció elősegítése érdekében ezeken a területeken nyílik reális lehetőség a pedagógiai alapú beavatkozásra.

A kriminálpedagógia mint rendszerszervezési alapelv

A személyiségkorrekció nem valósulhat meg elszigetelt tevékenységek során. Részeredmények elérhetők ugyan, azonban a személyiségnek – mint holisztikus egységnek – a célirányos formálása kizárólag rendszer-szintű ráhatás eredményeként realizálható.

A különböző tevékenységekörök és az attól elválaszthatatlan pedagógiai módszerek megválasztásakor figyelemmel kell lenni a fogvatartott személyiségére, az őt körülvevő szociális kapcsolatrendszerre, az adott intézet nyújtotta feltételrendszerre, az aktuális kriminálpedagógiai célra és természetesen a reintegrációs tisztek és a közreműködő személyzet felkészültségére és gyakorlottságára. Általánosságban megállapítható, hogy a büntetés-végrehajtás napi praxisában számos olyan pozitív, jól kidolgozott program, feladat, illetve aktivitás szerepel, amely hozzájárulhat a fogvatartottak eredményes reintegrációjának elősegítéséhez. Neveléstudományi szempontból azonban van egy jelentős probléma: ezek a tevékenységek „elszigetelt” módon valósulnak meg, hiányzik a tevékenységek tudatos és célirányos csoportosítása olyan átfogó rendszerré, amely éppen a strukturális jellegéből következően kiegészítené és megsokszorozná az alkotórészek hatását. Olyan látásmódra és tudományos alapokon nyugvó rendszerszervezési alapelvre van szükség, amely képes integrálni a börtönökben a pedagógiai módszerek alkalmazását. Esetünkben ez a rendszerszervezési alapelv a kriminálpedagógia lehet.

A kriminálpedagógia tudatos alkalmazásával meg lehet teremteni az eredményes reintegráció feltételeit, melynek egyik kulcsmomentuma a fogvatartottak és a személyzet közötti felelős partneri viszony kialakítása. A rendszer egészének arra kell törekednie, hogy tudatosuljon a fogvatartottakban: a sikerességük alapvetően saját magukon, aktivitásukon és felelősségteljes együttműködésükön múlik. Igyekeznünk kell felvértezni őket mind azon ismeretekkel és készségekkel, amelyek szükségesek a szabadulás után az egyéni boldogulásukhoz, de olyan módon, hogy azzal a társadalom érdekeit és törvényeit ne sértsék. Ez a célkitűzés pedig nem más, mint a konstruktív életvezetés megalapozása, vagyis a kriminálpedagógia alapcélkitűzése. Ma már több olyan nemzetközi tapasztalattal rendelkezünk (Norfolki Börtön – USA, Massachusetts; Waterville Fiatalokorúak Intézete – Kanada, Új-Skócia), amelyek a gyakorlat szintjén bizonyítják, hogy a pedagógiai törekvések konzekvens megvalósításának helye és létjogosultsága van a börtönökben is (Ruzsonyi, 2019).

Összefoglalás

Az alkalmazott tudományok bármely tudományterülete, illetve tudományága akkor képes tényleges hatást gyakorolni és fejlődést generálni a gyakorlati életre, ha rendelkezik kiérlelt tudományos alapokkal; megfelelő színvonalú elméleti szakembergárdával, valamint képes alkotó módon felhasználni a társtudományok eredményeit. A tudományterület belső fejlődése elképzelhetetlen felsőoktatási bázis és kutatóhelyek nélkül. Rendkívül fontos, hogy a tudomány dinamikus és élő kapcsolatot ápoljon a gyakorlattal, keresse a felmerülő gyakorlati problémák megoldását és rendelkezzen kiérlelt koncepcióval. Véleményem szerint a kriminálpedagógia elérkezett ebbe a fejlődési szakaszba, mert ma már rendelkezik valamennyi szükséges kritériummal. Annak ellenére, hogy a tudományterület alig több mint százéves múltra tekinthet vissza, és a fejlődése számos alkalommal megtorpant, mára bebizonyította létjogosultságát.

Reményeim szerint sikerült bizonyítanom a kriminálpedagógiában rejlő potenciált, hiszen nemcsak tudományterület, hanem – a büntetés-végrehajtás esetében – rendszerszervező alapelv is: a kriminálpedagógiai gondolkodás és tevékenységrendszer egy olyan mindenre kiterjedő princípium, amely képes átszöni a börtön működésének egészét. A társadalom, a büntetőpolitika, a fogvatartottak és a neveléstudomány közös érdeke, hogy a börtönök irányítói, az ott dolgozók és a nevelélméleti szakemberek egyaránt ismerjék és aknázzák is

ki a kriminálpedagógiában rejlt lehetőségeket, hogy a rendelkezésre álló eszközöket célirányosan és eredményesen alkalmazzák. A megértéstől pedig már csak egy kicsi lépés szükséges a támogatásig.

Felhasznált irodalom

1. Bábosik, I. (2004). *Nevelélmélet*. Budapest: Osiris.
2. Barsi, L. (1996). *A gyermekvédelem intézményrendszerében és a fiatalkorúak büntetésvégrehajtásában alkalmazott pedagógiai tevékenység fejlődéstörténeti áttekintése*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem, egyetemi doktori értekezés.
3. Finkey, F. (1922). *Büntetés és nevelés. Értekezések a philosophiai és társadalmi tudományok köréből* (2. 4). Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.
4. Hacker, E. (1918). *A börtönügy*. Pécs: Dunántúli Nyomda.
5. Kabódi, Cs. & Mezey, B., (2003). A szabadságvesztés büntetés egyetemes áttekintése. In Kabódi, Cs. (Ed.), *A büntetéselméleti és történeti alapja* (pp. 47–68). Kézirat. Budapest: ELTE AJTK Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék.
6. Lőrincz, J. (2019). A honi börtönügy szakmatörténete a 20. században. In Lőrincz, J. & Mezey, B. (Eds.), *A magyar börtönügy története* (pp. 117–155). Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
7. Makarenko, A. Sz. (1955). *Művei V*. Budapest: Akadémiai Kiadó – Tankönyvkiadó Vállalat.
8. Meinberg, E. (1988). *Das Menschenbild der modernen Erziehungswissenschaft*. Darmstadt: Wissenschaft Buchgesellschaft.
9. Mezey, B. (2010). *Régi idők tömlőcei. Büntetések, börtönök, bakók*. Budapest: Rubicon-Ház Bt.
10. Réthy, E. (1997). A motiváció elmélete és gyakorlata a reformpedagógiában. In Bábosik, I. (Ed.), *A modern nevelés elmélete* (pp. 150–164). Budapest: TELOSZ Kiadó.
11. Ruzsonyi, P. (1998). A destruktív életvezetés kialakítását előidéző tényezők. In Bábosik, I. & Széchy, É. (Eds.), *Új tehetségek és kutatási eredmények a hazai neveléstudományban* (pp. 210–223). Budapest: Pro Educatione Gentis Hungariae Alapítvány.
12. Ruzsonyi, P. (2001). Bűn – büntetés – reszocializáció. *Belügyi Szemle*, 49(6), 39–62.
13. Ruzsonyi, P. (2003). Európai börtönnevelési irányzatok. *Belügyi Szemle*, 51(4), 43–56.
14. Ruzsonyi, P. (2009). Kriminálpedagógia és reintegráció. In Borbíró, A., Kiss, A., Velez, E. & Garami, L. (Eds.), *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve* (pp. 299–324). Budapest: Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium.
15. Ruzsonyi, P. (2014). Pönológiai alapvetések. In Ruzsonyi, P. (Ed.), *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből* (pp. 199–227). Budapest: Nemzeti Közszerológiai és Tankönyv Kiadó Zrt.
16. Ruzsonyi, P. (2018). *A caritástól a fogvatartotti reintegrációig – A javítás eszméjének evolúciója*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
17. Ruzsonyi, P. (2019). Kriminálpedagógiai megalapozottságú mintabörtönök az Újvilágban. In Gaál, Gy. & Hautzinger, Z. (Eds.), *Gondolatok a rendészettudományról: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának tizenötödik évfordulója alkalmából* (pp. 225–240). Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság.
18. Staub, M. (1891). Börtönügyi hivatalnokaink szakszerű kiképzetéséről. *Magyar Jogászegyleti Értekezések* LXVII. szám VII. kötet 6. füzet (pp. 247–270). Budapest: Franklin-Társulat Könyvnyomdája.

Introduction to Criminal Pedagogy

The theory and practice of criminal-pedagogy on our continent has a history of approximately 130 years, but its existence is hardly acknowledged by educational science to this day. In the present study – mainly with a systems theory approach – I intend to prove that criminal-pedagogy as a special field of education still exists today and has a practical *raison d'être*: it can act as a basic system organization principle in organizing the daily lives of prisons and prisoners. My findings and conclusions are based on the results of 37 years of criminal-pedagogical research, during which I conducted literature and document analysis, educational program planning, field research and documentary filmmaking in 193 penitentiary institutions, and I have been teaching criminal-pedagogy for 21 years. Based on the research results, I find it proven that not only does criminal-pedagogy exist, but its role can be significantly appreciated nowadays since many countries are looking for new procedures and solutions for the execution of prisoners in order to reduce the decline. At the same time, I consider it important to emphasize that criminal-pedagogy has never been, and still is not, a panacea, but, as an applied science it is able and willing to contribute to the development of procedures to facilitate the effective reintegration of prisoners. The study was also inspired by my intention to provide up-to-date information on the current state-of-the-art theory of criminal-pedagogy and on the theoretical possibilities of using the field of science.

Keywords: criminal-pedagogy, prisoner, punishment, constructive life management, personality map, reintegration